

## O ŠIMI LJUBIĆU JEDAN OSVRT NA ZASLUŽNOG STAROGRAĐANINA

*Ante Bujas*

U drugoj polovici prošloga stoljeća naša povijesna nauka zabilježila je svoj najviši uspon. Ogromno područje ove naučne grane, do tada slabo obrađeno, pružalo je velike mogućnosti za naučni rad, pa nije čudo, da su se u njemu ogledali najistaknutiji hrvatski učenjaci toga doba. Veoma značajan doprinos našoj historijskoj nauci, u tom sjajnom razdoblju njezina cvata, dao je Starograđanin Sime Ljubić. Svojim radom na tom polju on se je toliko istakao, da je njegovo ime u našoj povijesnoj nauci te ere zauzelo časno mjesto odmah uz tako poznata imena Franje Račkoga, Ivara Kukuljevića-Sakcinskoga i Tadije Smičiklase. Baš zato smatramo vrijednim i potrebnim osvrnuti se na ovoga zaslužnog sina Hvara, nažalost pomalo zaboravljenog, koji se toliko uzdigao u našoj povijesnoj i arheološkoj znanosti.

Šime Ljubić rodio se 24. svibnja 1822. u Starom gradu, gdje je svršio osnovnu školu. Gimnaziju je izučio u Dubrovniku i Splitu. Odabравši svećenički stalež slušao je i završio bogoslovne nauke u Zadru, pa je zaređen za svećenika 2. veljače 1847. Najprije vrši dužnost kapelana u rodnome mjestu, a kad je radi svoje rodoljubne djelatnosti morao napustiti Stari grad, služio je kao kapelan u Supetru i Nerežišću na Braču. Potkraj 1852. vraća se na rodni otok, gdje u svojstvu župnika Sv. Nedjelje ostaje do jeseni 1855., kada odlazi u Beč, da bi studirao povijest i arheologiju kod Miklošića i Jägera. Po završenom studiju vraća se u Dalmaciju i 1857. prima se službe profesora na gimnaziji u Splitu, a 1858. postaje kustos splitskoga Arheološkog muzeja. Na tim dužnostima bio je radi svoga patriotskog djelovanja onemogućen od autonomaške klike, pa početkom 1859. napušta Split i odlazi u Veneciju, gdje u arhivu neumorno radi pune tri godine. Kad je završio taj rad, nije se vratio u Dalmaciju, jer je s narodnim neprijateljima dolazio u sve veći sukob, nego je prihvatio službu profesora najprije na gimnaziji u Osi-

jeku (od 1861. do 1863.), a zatim na riječkoj gimnaziji (od 1863. do 1869.). S Rijeke prelazi u Zagreb, gdje prima dužnost kustosa Arheološkog odjela Narodnoga zemaljskog muzeja, kojemu 1871. postaje ravnateljem. Na tome položaju ostaje sve do umirovljenja 1892. Iza umirovljenja vraća se kao 70-godišnji starac u rodni Stari grad i u tišini svoga dvorca, uz koji je dao sagraditi mauzolej za svoje kosti, dočekuje smrt 19. listopada 1896. Dvije godine prije smrti, iako već narušena zdravlja, živo učestvuje u radu Prvoga međunarodnog kongresa kršćanskih arheologa u Splitu i Solinu, te tom prilikom obnaša čast predsjednika V. slavenskog odsjeka. Do smrti vrši funkciju potpredsjednika Hrvatskoga starinarskog društva u Kninu, koje ga je izabralo za počasnog člana. S njegovom inicijativom društvo je počelo izdavati vlastito glasilo »Starohrvatsku prosvjetu«. Bio je pravi član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu od njena osnutka i član Srpskoga učenog društva (kasnije Srpske akademije nauka) u Beogradu, te dopisni član većeg broja stranih akademija i znanstvenih društava. U svrhu produbljanja svoga naučnog rada Ljubić je mnogo putovao, najviše u Veneciju, a prilikom svojih putovanja uspostavljao je lični dodir i sklapao prijateljstva s vodećim imenima povijesne i arheološke nauke svoga doba. Vladao je s nekoliko evropskih jezika, a na nekima je objavio i pojedine svoje radove, pa se je tako još više afirmirao u stranom naučnom svijetu.

Sime Ljubić započeo je svoj naučni rad iz područja književnosti, povijesti i arheologije u Zadru, koji mu je sa svojom prebogatom kulturno-historijskom tradicijom pružao najbolje uvjete za rad u tim naučnim disciplinama. Svoje prve radove objavio je u »Zori Dalmatinskoj«, jer je on smatrao patriotskom dužnošću, da daje književno-naučni doprinos listu, veoma zaslužnom za Narodni preporod u Dalmaciji, koji je tada uprav počeo da bukti. To su mahom prikazi poznatih imena naše stare književnosti, kritički osvrti na suvremena naučna izdanja, te historijske i arheološke rasprave. Tu je i Ljubićev prvijenac, koji moramo posebno istaći. U broju 31 od 29. srpnja 1844. »Zore Dalmatinske«, u rubrici »Xivotospisje«, on piše o Petru Hektoroviću i njegovu »Ribanju i ribarskom prigovaranju«, a taj svoj prvi rad ovako potpisuje: »Djak S. Ljubich Starogradjanin«, što je upadno i zbog mlade dobi (Ljubić je tada imao svega 22 godine), u kojoj je počeo javno istupati s naučnim radom, i da se vidi, da je svoj prvi rad posvetio svome slavnome umjestaštinu. Također moramo naglasiti, da je Ljubić već tada objavio niz napisa (osim u »Zori Dalmatinskoj«, još i u listovima »Dalmazia« i »Gazzetta di Zara«), u kojima je s fanatizmom lokalpatriote dokazivao da je njegov Stari grad ona stara Faria, Pharos, glavni grad otoka Hvara za grčkoga i rimskog gospodstva, (a da je sadašnji Hvar osnovan tek koncem XIII. stoljeća). Tu tezu Ljubić je još nekoliko puta branio i u zrelijoj dobi s argumentima jakog erudite. Zadarski period Ljubićeva naučnog rada ne bi bio dovoljno osvi-

jetljen, kada ne bismo spomenuli njegov osvrt na knjigu splitskog profesora dra. Frane Carrara »Chiesa di Spalato un tempo Salonitana«, tiskanu u Trstu, u kojoj ovaj pobija tvrdnju F. Appendinija u njegovu djelu »Notizie storico-critiche sulla antichità, storia e letteratura de' Ragusei«, da je Dubrovnik naslijeđio Solin iza njegova razorenja u crkvenom primatu Dalmacije. Ili njegovu historijsku raspravu »Običaji kod Morlakah u Dalmaciji«, kojoj kao motto prethode riječi N. Tommasea, tada još neskrivenih slavenskih osjećaja: »Kada će, Bože, dospiti ovo čoravo i neopako slědjenje sa tuđjim običajima? Slavjani budimo, bratjo, najprije, ovo neka nam bude tĕlo naše, a druge stvari neka nam dodju izvana kano svarena hrana, od koje se što je najbolje s kervjom miša, a suvišak ne ostaje da ju šteti.« Ili pak čuvenu polemiku između Šime Ljubića, tada još mladoga bogoslova, i Ivana Zafrona iz područja numizmatike, u kojoj je grani arheološke nauke Ljubić stekao neprolazne zasluge i visoko naučnu reputaciju. Naučni rad u Zadru Ljubić završava izdavanjem 1846. posebne knjige od 113 stranica s naslovom »Petra Hektorovića Ribanje i ribarsko prigovaranje i razlike stvari složene«, a prema rukopisu, što mu ga je stavio na raspolaganje njegov učeni sumještatin Petar Niseteo, koji je prvi u Ljubiciću usadio smisao i ljubav za starinu.

Vrativši se kao mladi svećenik u rodno mjesto, Ljubić je nastao da se s još većim žarom bavi radom, koji je u Zadru počeo. Marljivo je sabirao i proučavao grčko-dalmatinske novce, te grčke i latinske natpise, s kojima je otok Hvar obilovao. Kao plod toga rada objavio je 1852. u »Arkivu za jugoslavensku povijest« raspravu »Staro dalmatinsko pjenezoslovje«, novi prilog našoj numizmatiki.

Intenzivni rad na proučavanju starine Hvara, a potom Brača, sve više ga je privlačio, da se posveti studiju povijesti i arheologije, u koju svrhu odlazi u Beč. I tokom studija povremeno je proučavao starinu po Dalmaciji. U Beču 1856. izlazi u posebnoj knjizi od 325 str. njegov »Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia: oko stotinu biografija slavniĝ Dalmatinaca, S Ljubićevim radnjama iz toga doba »Studi archeologici sulla Dalmazia«, izašloj u Beču, i »Iscrizioni dalmatine«, objavljenoj u Rimu, poslužio se jedan od najvećih arheologa svijeta. Theodor Mommsen, za svoje standardno djelo »Corpus inscriptionum latinorum«.

Iako prezaulet napornim radom u mletačkom arhivu i daleko od zbivanja u njegovoj Dalmaciji, Šime Ljubić je za trogodišnjeg boravka u Veneciji s velikim zanimanjem pratio tadašnju polemiku između narodnjaka (Nodilo, Vojnović, Danilo, Buzolić, Kuzmanić) i autonomaša (Tommaseo, Bajamonti, Duplancich, Lapenna) za i protiv sjedinjenja Dalmacije s Hrvatskom, pa u Veneciji 1861. izdaje brošure »Risposta all' opuscolo del Sign. Vincenzo Duplancich col titolo: Della civiltà italiana e slava in Dalmazia« i »Intorno la questione dalmatica« kao vlastiti doprinos toj polemičkoj borbi.

Veoma plodan s naučnim ostvarenjima je i period Ljubićeva službovanja u Rijeci, gdje 1864. izlazi I. dio njegova »Ogledala književne poviesti jugoslavjanske«, a 1869. II. dio. »Pregled poviesti hrvatske« tiskan mu je također u Rijeci 1864. Vrijedno je ovdje istaći, da je Ljubić baš za boravka u Rijeci, kada još nije bio na vrhuncu svoga stvaralaštva, doživio najveće priznanje za sav svoj dotadašnji rad imenovanjem za pravoga člana tek osnovane Jugoslavenske akademije.

Smirivši se konačno u Zagrebu, gdje je na radu u Narodnom zemaljskom muzeju proveo 23 godine, Sime Ljubić razvija tako silnu naučnu aktivnost, da ga se smatra najplodnijim naučnim radnikom njegova doba. Njegovi radovi iz područja povijesti i arheologije, kojima se stvarno broja ne zna, razasuti su po raznim časopisima i publikacijama tih naučnih grana. Najveći broj njegovih manjih rasprava iz polja arheologije, specijalno numizmatike, izlazio je u »Viestniku hrvatskoga arheološkoga društva u Zagrebu«, koji je Ljubić uređivao za punih 14 godina. Kao posebne knjige iz toga naučnog područja izašle su 1875. »Opis jugoslavenskih novaca«, a 1890. »Popis arheološkoga odjela Nar. zemaljskog muzeja u Zagrebu. Numizmatička zbirka od nastarije dobe do cara Dioklecijana«. Mnogobrojne vrijedne radove publicirao je Ljubić u Akademijinu glavnom glasilu »Radu«, a u Akademijinoj zbirci »Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium« izlazile su čuvene Ljubićeve »Listine o odnošajih između južnoga Slavenstva i mletačke republike«, dostojan rezultat njegova neumornog rada u Arhivu mletačke republike, s kojim je uvelike zadužio našu povijesnu nauku davši joj neprocjenjiv i dosad nenadmašen doprinos. Listine su tiskane u 10 knjiga s preko 4.000 stranica, a izlazile su od 1868. do 1891. One su originalni dokumenti o odnosima naših naroda s Mletačkom republikom kroz razdoblje od g. 960. do 1469. Za prvih pet knjiga izdala je Jugoslavenska akademija 1893. u posebnom velikom svesku »Index rerum, personarum et locorum in voluminibus I. — V. Monumentorum spectantium historiam Slavorum meridionalium«. U istoj Akademijinoj zbirci publicirane su i ne manje važne »Commissions et relations Venetae« u 3 toma (1876., 1877., i 1880.) s izvještajima pojedinih izaslanika Mletačke republike o njihovim misijama u raznim zemljama od g. 1433. do 1575. Isto tako veliki broj svojih historijskih rasprava objavio je u »Starinama«, Akademijinoj periodici za historijska pitanja. Da spomenemo samo »Rukoviet jugoslavenskih listina: A) Srbske listine. B) Tursko-mletačke listine. C) Turske listine. D) Crnogorsko-mletačke listine. E) Mletačke listine. F) Bosanska listina kralja Ostoje od 14177.«, objelodanjen u X. knjizi 1878. Od velike su naučne vrijednosti Ljubićeve rasprave izašle u »Monumenta historico-iuridica Slavorum meridionalium«, Akademijinoj zbirci za povijesno-pravna pitanja. Daleko bi nas odvelo, kada bismo nabrojili samo najvrednije Ljubićeve radove iz spomenutih publikacija, a potpuni pregled ostalih njego-

vih rasprava, objavljenih u raznim drugim stručnim listovima, bilo bi gotovo nemoguće dati.

Iako odmaklih godina i bolestan, ali još uvijek pun stvaralačkog elana, Šime Ljubić nastavlja radom u svome Starom gradu, u koji se povukao, da u miru provede zadnje dane. S posljednjom životnom snagom završava »Izvješće o prvom sastanku kršćanskih arheologa u Spljetu i Solinu u Dalmaciji« za knjigu CXXI. »Rada«, a nije dovršio zanimljivu raspravu »O skeli spljetskoj«. Tako je Ljubić dokrajčio svoje neobično plodno životno djelo u pripremanju jedne oveće radnje iz prošlosti Splita, a ostali su nedovršeni još mnogi drugi radovi, među kojima i neki iz naučnog područja rodnog mu otoka.